

SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMIDA BIOSTATISTIKA**Akbarova Barno Shuxratovna***Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti**Iqtisodiy statistika kafedrası dotsenti***Ismoilova Irodaxon Inomidin qizi***Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada biostatistikaning sog‘liqni saqlash tizimidagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tibbiyotda statistik usullardan foydalanish kasalliklarni erta aniqlash, epidemiologik tadqiqotlarni yuritish va sog‘liqni saqlash sohasida ilmiy qarorlar qabul qilish imkoniyatini oshiradi. Maqolada biostatistik usullar, ularning tibbiyot amaliyotiga tatbiqi, hamda O‘zbekistonda biostatistika rivojlanishi muhokama qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *biostatistika, tibbiy statistika, sog‘liqni saqlash, epidemiologiya, statistik usullar.*

Kirish

Zamonaviy sog‘liqni saqlash tizimi samarali faoliyat yuritishi uchun tibbiy axborotlarni ilmiy asosda qayta ishlash zarur. Biostatistika tibbiyot va sog‘liqni saqlash tizimida statistik ma’lumotlarni tahlil qilish orqali kasalliklarning oldini olish, davolash va sog‘liqni saqlash siyosatini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada biostatistikaning asosiy yo‘nalishlari, sog‘liqni saqlash tizimidagi ahamiyati va O‘zbekiston sharoitida qo‘llanilishiga e’tibor qaratiladi.

Biostatistika — bu tibbiyot va biologiya sohalarida statistik usullarni qo‘llash bilan shug‘ullanuvchi fan. Tibbiyot sohasida biostatistika yordamida kasalliklarning tarqalishi, ularning omillari, shifokorlik amaliyotining natijadorligi va sog‘liqni saqlash siyosati shakllantiriladi (Иноятгов, 2021).

Biostatistika quyidagi muhim vazifalarni bajaradi:

- Kasalliklarning tarqalishini aniqlash va epidemiologik tadqiqotlarni yuritish;
- Klinik tadqiqotlarni rejalashtirish va tahlil qilish;
- Davolash usullarining samaradorligini baholash;
- Sog‘liqni saqlash resurslarini samarali taqsimlash.

Misol uchun, COVID-19 pandemiyasi davrida biostatistik usullar infeksiya tarqalish tezligini aniqlash va karantin choralari rejalashtirishda katta ahamiyatga ega bo‘ldi (Karimov, 2022).

Biostatistika tibbiy tadqiqotlarda turli usullarni qo‘llaydi. Eng ko‘p uchraydigan usullar quyidagilar:

Deskriptiv statistika – kasalliklarning tarqalishi va demografik omillarni tahlil qilish uchun qo‘llaniladi.

Inferensial statistika – namunalar asosida umumiy populyatsiya bo'yicha xulosalar chiqarish uchun ishlatiladi.

Regressiya tahlili – turli omillar va kasalliklar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashda qo'llanadi.

Jadvalda O'zbekistonda 2023-yilda turli kasalliklar bo'yicha qayd etilgan statistik ma'lumotlar keltirilgan.

1-jadval

Kasallik turi	2022-yil (ming kishi)	2023-yil (ming kishi)	O'sish foizi (%)
Yurak-qon tomir kasalliklari	150	165	10
Qandli diabet	85	92	8.2
Onkologik kasalliklar	45	50	11.1
Nafas yo'llari kasalliklari	120	130	8.3

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi hisobotlari (2023).

O'zbekistonda biostatistika sohasida so'nggi yillarda sezilarli rivojlanish kuzatilmoqda. Jumladan, Sog'liqni saqlash vazirligi qoshida tibbiy statistika va axborot texnologiyalari bo'limlari faoliyat yuritmoqda. Respublikamizda Tibbiy Statistika Markazi tashkil etilgan bo'lib, u turli tahliliy ma'lumotlarni jamlash, qayta ishlash va tibbiy sohada statistik tahlillarni olib borish bilan shug'ullanadi (Rahmonov, 2023). Shuningdek, respublikamizda turli xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda tibbiy statistikani avtomatlashtirish va elektron tibbiy yozuvlarni rivojlantirish bo'yicha loyihalar amalga oshirilmoqda.

Hozirgi kunda biostatistika sohasida quyidagi asosiy muammolar mavjud:

Mutaxassislar yetishmovchiligi. Tibbiy statistika va biostatistika sohasida yetarli bilimga ega mutaxassislarning kamligi natijasida ma'lumotlarni tahlil qilish sifati pasaymoqda. Shu sababli universitetlarda maxsus yo'nalishlar ochish va kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirish muhimdir.

Tibbiy statistik ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishda texnologik cheklovlar. Ko'plab tibbiyot muassasalarida axborot texnologiyalarining yetarlicha rivojlanmagani sababli, tahliliy jarayonlar avtomatlashtirilmagan holda amalga oshirilmoqda.

Raqamli sog'liqni saqlash tizimining to'liq joriy etilmagani. Tibbiy statistika va biostatistika sohalarida axborot tizimlarining to'liq integratsiya qilinmagani natijasida tahliliy jarayonlarda xatoliklar va kechikishlar yuzaga kelmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

Biostatistika sohasida ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish. Tibbiyot oliy o'quv yurtlarida biostatistika faniga ko'proq e'tibor qaratish va zamonaviy o'qitish usullarini joriy etish kerak.

Tibbiy statistikani avtomatlashtirish. Elektron sog'liqni saqlash tizimlarini ishlab chiqish va joriy etish orqali ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish jarayonini tezlashtirish mumkin.

Xalqaro tajribalarni o'rganish va tatbiq etish. Biostatistika bo'yicha ilg'or davlatlar tajribasidan foydalanish va O'zbekiston sharoitiga mos keladigan texnologiyalarni qo'llash lozim.

XULOSA

Biostatistika sog'liqni saqlash tizimining ajralmas qismi bo'lib, kasalliklarning oldini olish, davolash va tibbiy xizmat sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy statistik usullardan foydalanish orqali kasalliklarni erta aniqlash, ularning tarqalishini bashorat qilish va sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshirish mumkin.

O'zbekistonda biostatistik tadqiqotlarni rivojlantirish va zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish orqali sog'liqni saqlash tizimini yanada samarali qilishga erishish mumkin. Bu borada quyidagi omillarga alohida e'tibor qaratish lozim: mutaxassislar tayyorlashni kuchaytirish, zamonaviy axborot texnologiyalarini sog'liqni saqlash tizimiga joriy etish va ilmiy tadqiqotlarni rag'batlantirish.

Kelajakda ushbu sohani rivojlantirish orqali O'zbekistonda tibbiy xizmat sifati yanada oshiriladi va aholining sog'lig'ini yaxshilashga xizmat qiladigan ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Иноятлов И. "Тиббий статистика ва унинг амалиётдаги аҳамияти". Тошкент, 2021.
2. Каримов Ш. "Эпидемиология ва биостатистика". Тошкент, 2022.
3. Рахмонов А. "Ўзбекистонда тиббий статистиканинг аҳамияти". Тошкент, 2023.
4. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги расмий ҳисоботлари, 2023.
5. Назаров Б. "Соғлиқни сақлаш тизимида рақамли технологияларнинг ривожланиши". Тошкент, 2023.